

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Àrea de Coneixement i Recerca
Centre d'Informació i Documentació del Patrimoni Cultural

Memòria del sondeig arqueològic realitzat a la sala arxiu del Palau de la Generalitat

Maria Sardà i Vilardaga, Júlia Beltràn de Heredia Bercero

Aquests textos poden ser copiats, distribuïts i comunicar-los públicament sempre que es citi l'autor i el Centre d'Informació i Documentació del Patrimoni Cultural, no s'utilitzi per a fins comercials i no es faci obra derivada.

Marc geogràfic

El Pla de Barcelona és una suau pendent que s'extén des de la Serra de Collcerola al mar, entre els rius Llobregat i Besòs, ocupant una superfície aproximada d'uns 80 m². Està format per terrenys quaternaris antics que cobreixen els de formació terciària, els quals afloren en una sèrie de petits turons.

Una d'aquestes elevacions, de 12 m d'alçada sobre el nivell del mar, és el denominat Mons Taber. Es un relleu terciari, constituït per materials de formació pliomiocènica: margues-blanques i grogues- i arenisques. Queda envoltat, pel sud-oest i pel nord-est, per les rieres que recullen les aigües pluvials que baixen de la Serra de Collcerola.

Notícia històrica

L'actual ciutat de Barcelona s'extén per tot l'anomenat Pla de Barcelona. Aquesta àrea va conèixer, ja des de molt antic, un poblament dispers encara que continuat, des del paleolític fins els nostres dies. Els seus orígens com a ciutat es troben en el Mons Taber.

A finals del segle I a.c., en època augustea, es va fundar "ex-novo" la Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino. Sembla possible que la topografia del turó condicionés la forma de la implantació urbana, provocant l'estranya planta de la ciutat.

A partir d'aquesta fundació i en el decurs dels successius períodes històrics, el Mons Taber va acollir els diferents assentaments urbans, estant sempre el centre neuràlgic de la ciutat. Actualment, aquest caràcter continua mantenint-se, ja que tant l'Ajuntament com la Generalitat hi tenen la seva seu.

El Palau de la Generalitat té els seus orígens a finals del segle XIV. Es un conjunt arquitectònic heterogeni, resultat de la juxtaposició dels diversos cossos d'edificis aixecats en successives etapes històriques. La sala arxiu va ser edificada entre els anys 1610 i 1630.

L'any 1909 es va dur a terme una intervenció que va afectar a nivells arqueològics, en motiu del rebaix del Pati dels Tarongers, supervisada per l'arquitecte Puig i Cadafalch. Aquests treballs no es van estendre fins la sala que ens ocupa.

Desenvolupament dels treballs

En motiu de les obres de condicionament dels locals de la planta baixa del Palau de la Generalitat com arxiu, es van deixar a la vista tota una sèrie d'estructures d'època medieval. Donat que topogràficament ens trobem sobre l'antiga ciutat romana i medieval, es va creure convenient realitzar un sondeig arqueològic.

En l'anterior fase de buidat de terres, efectuat amb una màquina excavadora, es van rebaixar uns 45 cm, deixant a la vista tota una sèrie de restes constructives d'època medieval. Els treballs arqueològics pròpiament dits, es van començar a partir de la cota - 0,45 cm, respecte al paviment original de la sala.

La durada dels treballs ha estat de sis dies, i s'ha utilitzat el mètode de registre proposat per E.C. Harris. S'ha obert una cala de 3 m x 4 m, situada a tocar del mur de la façana del carrer del Bisbe, aproximadament en la meitat de la sala, i aprofitant l'espai que quedava delimitat per les u.e. 2 i 3, murs d'època medieval, i la clavaguera u.e. 4, de construcció moderna.

En primer lloc es procedí a l'aixecament de la u.e. 6, estrat de regularització per assentar els murs 2 i 3. Es de color marró fosc i està format per argiles, sorres, pedres, grans quantitats de carbons, óssos, material constructiu i fragments ceràmics, majoritàriament d'època medieval.

A continuació, en la meitat nord de la cala, ja va aparèixer el sediment natural - margues -, u.e. 7, mentre que en l'altra meitat trobavem la u.e. 8, estrat de destrucció de nivells romans i medievals. Es de color marró-groguenc i està format per pedres de gran tamany, sorra, óssos, fauna malacològica, restes constructius - tegula, opus signinum, marbre - i fragments de ceràmica, majoritàriament romana - sigillates clares, hispàniques, ceràmica africana, dolia ... -.

Una vegada aixecada la u.e. 8 ja va aparèixer el sòl verge. Aquest fa pendent en direcció sud (plaça de Sant Jaume), formant una mena de terrassa.

A l'angle sud-oest es va trobar un clot cemicircular, u.e. 9, que podria respondre a part d'el solc on s'enclavaria una dolia.

Conclusions

Segons l'esquema proposat per l'Oriol Granados, la part del Palau que ens ocupa queda dins d'una insula de la ciutat romana, delimitada pel decumanus major (carrer del Bisbe), per un cardo menor (carrer Sant Sever), pel foro i per un decumanus menor, que no ha perviscut en el traçat urbà actual.

En el decurs de l'excavació únicament s'ha localitzat un estrat romà, u.e. 8, producte de destrucció, segurament provocada pels assentaments medievals. Sols s'ha conservat part del clot excavat en el sediment natural, u.e. 9, on hi aniria una dolia, que pertanyeria a una vivenda que formaria part d'aquesta insula. Així doncs, podem constatar que en aquesta zona la topografia té una cota molt alta, i que assentaments posteriors han destruït els nivells romans.

Dels diferents estudis realitzats fins ara, es desprèn que el traçat urbà d'època romana es va mantenir intacte fins pràcticament el segle XI, moment en que s'obren nous carrers i s'aixequen nous edificis que ja no segueixen la modulació de l'espai romà.

Les restes medievals que han aparegut, u.e. 2 i 3, no tenen gran entitat. Corresponen a dos banquetes de fonamentació, d'una i dues filades respectivament. El mur 2 queda tallat per les obres de construcció de l'arxiu, realitzades entre els anys 1610 i 1630. El 3 queda igualment tallat per una clavaguera de construcció moderna. Aquestes estructures pensem que podrien pertànyer a les anomenades cases dels canonges. Sabem que la Deputació del General les va comprar i posteriorment enderrocar, per tal de poder dur a terme l'ampliació del palau gòtic.

Les obres del rebaix del Pati dels Tarongers, efectuades a inicis d'aquest segle, van posar al descobert tota una sèrie d'estructures arquitectòniques que s'han atribuït a restes del call jueu. La sala de l'arxiu es troba situada immediatament al costat del Pati dels Tarongers, per tant l'àrea que ens afecta seria la zona de contacte entre el barri cristià i el jueu de la Barcelona medieval.

Bibliografia

AINAUD, GUDIOL, VERRIE, 1947. Catálogo monumental de España. La ciudad de Barcelona. Madrid.

BALIL, A., 1964. Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino. Madrid.

CIRICI, A., 1985. Barcelona pam a pam. Barcelona.

GRANADOS, O., 1987. "La transformación de la colonia Barcino. Reformas urbanas entre los siglos V y XI". II Congreso de Arqueología Medieval Española, p. 353 - 361.

GRANADOS, O., s.d. Notas sobre el estudio del Foro de la Colonia Barcino. Museu d'Història de la Ciutat.

JULIA, R., 1977. "Características litológicas de las «rieres» del Pla de Barcelona". Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad de Barcelona, nº XVII.

Llibres d'obres de la Generalitat. Secció Generalitat. G-26/16, G - 26/17, G - 26/18. Arxiu de la Corona d'Aragó.

PALLARES, F., 1975. "La topografía i els orígens de la Barcelona romana". Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad, nº XVI, p. 5-48.

PUIG I CADAFALCH, MIRET I SANS, 1909 - 1910. "El Palau de la Diputació General de Catalunya". Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, p. 385 - 480.

RUBIO Y CAMBRONERO, 1952. El Palacio de la Excelentísima Diputación Provincial de Barcelona.

TARRADELL, M., 1977. "Sobre el poblamiento romano en el Pla de Barcelona". Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad, nº XVII.

VILA, P., 1981. Barcelona i el seu Pla.

MEMÒRIA DEL SONDEIG ARQUEOLÒGIC REALITZAT A LA
SALA-ARXIU DEL PALAU DE LA GENERALITAT

Documentació fotogràfica

Maria Sardà i Vilardaga
Julia Beltrán de Heredia Bercero
Agost 1989

Fotografies

- 1 - La cala abans de l'excavació. L'estrat marronès és la u.e. 6.
- 2 - U.e. 7 -sediment natural- localitzat en la meitat nord de la cala.
- 3 - Id. anterior.
- 4 - U.e. 7, en la meitat nord, i u.e. 8 -estrat de destrucció de nivells romans i medievals-, en la meitat sud de la cala.
- 5 - Id. anterior.
- 6 - Id. anterior.
- 7 - Id. anterior.
- 8 - U.e. 8, en part aixecada, deixant a la vista el sòl verge, la u.e. 7.
- 9 - Id. anterior.
- 10- Id. anterior.
- 11- U.e. 7. Detall de la terrassa de forma semicircular tallada en el sòl natural.
- 12- Id. anterior.
- 13- U.e. 9, clot semicircular localitzat en l'angle S.O. de la cala. Possiblement sigui part del solc on aniria enclavada una dolia.
- 14- U.e. 7. S'observen els dos talls de forma semicircular fets en el sediment natural.
- 15- Id. anterior.
- 16- Pica monolítica localitzada en la u.e. 8 que rebria la u.e. 9.
- 17- Id. anterior.
- 18- Id. anterior.